

Anm: Nutiden genopført

Helmand. Tøjhusmuseet udstiller Afghanistan-krigen med sand og sten og de originale dele fra Armadillo, så man næsten er der igen. Det er smukt og passende, at denne arena for danske heltegerninger er endt på Tøjhusmuseet sammen med så mange andre minder om Danmarks lange krigshistorie. Men udstillingens egne spørgsmål vedrører alt andet end krigens daglige praksis.

Den Fjerne Krig - dansk soldat i Afghanistan. Tøjhusmuseet.

af ANNE KNUDSEN

Weekendavisen

07.10.2011

Sektion: Kultur

Side 1 | 1460 ord

Sangar 2 er genopført, som den stod i Helmands ørken, og på sådan en lørdag eftermiddag er der trængsel i udsigtstårnets lavloftede rum, hvorfra syv hold danske soldater i de sidste knap fire år dag og nat har holdt udkig over fjendeland.

Museumsgæsterne ligner ikke dem, man træffer på andre kulturhistoriske museer, hvor veluddannede, midaldrende kvinder udgør det typiske publikum. Her er det unge mænd, der forklarer deres kæreste eller deres forældre, hvad det ene og det andet er, eller som to og to mindes tiden i Afghanistan. De udpeger graffiti, de selv har skrevet på de rå bjælker i sangarens mørke, og leder efter andre sentenser, der i sin tid har gjort særligt indtryk på dem. »Kan du huske dengang, da...?« er en sætning, man hører tit.

Fra sangarens smalle udsigtssprække med sløringsnettets gyldne bladhang ser man ud over ørkenen, hen over et andet compound og ned til Green Zone; fotografiet er projiceret på en kæmpemæssig transparent foran sangaren og illuderer udmærket, men i virkeligheden er det udsigten fra et andet sted derude. Det kan man verificere ved at sammenligne transparenten med det panoramafoto, der som altid hænger i udsigtstårnet, så soldaterne ved, hvordan landskabet skal tage sig ud; det er et klassisk belejringstrick at snige sig frem bag medbragte kulisser af klippeblokke eller buske.

Det gør sådan set ikke noget, at udsigten ikke er den rigtige, men det er lidt sært, eftersom resten af Tøjhusmuseets udstilling fra Helmand er nøjagtig i mindste detalje. Der er lagt et stort arbejde i ikke bare at genopføre de originale bygninger og udruste dem med de originale genstande - askebægre lavet af granathylstre, ægte feltrationer, en ramponeret mikrobølgeovn - men også at genskabe den klaustrofobiske stemning mellem de skudsikre mure. I et hjørne er der endog opført et af compoundens afghanske huse med fladt tag, romansk bue over den smalle indgangsdør og vægge beklædt med en blanding, der kommer så tæt som muligt på det almindelige byggemateriale i Helmand - soltørret ler blandet med gødning. Tøjhusmuseets gødning kommer fra de kongelige stalde på den anden side af gaden.

Den fremskudte operationsbase Armadillo/Budwan, som har kostet så mange døde og sårede danskere, blev pillet ned sidste vinter af ISAF Hold 10, og det originale bygningskompleks af soltørret ler afleveret til den afghanske klan, man oprindeligt havde lejet det af. Budwan, som basen hed i sin sidste inkarnation, blev etableret som den yderste frontlinje under den store offensiv tilbage i 2008 og var helt fra begyndelsen et uhyre farligt sted. Den bevogtede en af de vigtigste overgange over Helmandfloden; som magtforholdene i Helmand-provisen har ændret sig, er basen imidlertid til sidst blevet irrelevant.

Det er smukt og passende, at basen, som har set så mange danske heltegerninger, er endt på Tøjhusmuseet sammen med andre minder om Danmarks lange krigshistorie.

UDSTILLINGEN er meget vellykket i sin bestræbelse på at vise, hvordan der er i Helmand; mest slående er det, at man går rundt på samme slags underlag som i virkelighedens Budwan.

Fint, fint, gråhvidt sand blandet med uendelige mængder af gråhvide skærver, der ubarmhjertigt snitter alt fodtøj til strimler; denne anmelder har været i Helmand to gange og hver gang sluthæret et par støvler. Foran telte og bygninger ligger stormaskede gummimåtter af et materiale som bildæk; hullerne passer lige til, at en størrelse 37 hænger fast. Museets 600 m² Helmand har præcis samme kvalitet som originalen, og det er i al sin enkelhed et stærkt virkemiddel sammen med de allestedsnærværende Hesco-bastionmure, der rejser sig omkring os i smalle gyder. Dette geniale materiale består af store kasser af solidt trådned med groft, brunt papir på indersiden; fyldt med sand og grus udgør det byggeblokke, der kan danne skudsikre mure. Trådnettet kan også anvendes til andre ting; soldaterne i Helmand bygger sofaer, lænestole og reoler af det, og nogle af dem er udstillet her. De udstillede er ikke de fornemste af de eksemplarer, der stod i Budwan; mon ikke de er i brug på andre baser dernede den dag i dag? Det bidrager umådeligt til udstillingens fascinationskraft, at man må røre ved alle tingene, sidde på bænken og klapstolene og klatre op ad de stejle trapper. Ved de fleste af de udstillede genstandsgrupper er der små interaktive skærme, hvor soldater fra ISAF Hold 10 kommenterer og forklarer. Det hele fungerer upåklageligt, og da en enkelt skærm går i sort, er Tøjhusmuseets folk straks på pletten for at udbedre det. Respekt. Plancher med forklaringer og detailfotos er også glimrende, og de kæmpestore baggrundsbilleder fra ørkenen, Green Zone og Gereshk by er helt fantastisk virkelighedstro.

Murene om de snævre adgangsveje og den stenede grund giver atmosfære; man savner egentlig kun det enorme, skærende lys for at føle sig tryllet til Helmand, der ligger på samme breddegrad som Sahara. Omkring de mange originale, slidte genstande og installationer er væggene i Tøjhusmuseets højloftede hal dækket til femseks meters højde med fotostater af landskabet.

Navnlig ved et plumret vandløb, hvor en solidt pansret Eagle står totalhavareret af en IED, er illusionen nærmest perfekt, med flodens brusen længere nede, Green Zones tætte vegetation omkring åstedet og den store, knaldblå himmel øverst. Det er skræmmende at se, hvordan det tunge køretøj er revet i stykker af eksplosionen - og nemt at forstå, at mændene om bord kom slemt til skade.

Men det er også ved Eaglen, man bliver opmærksom på et ejendommeligt fravær i den ellers fint illuderende udstilling; det næsten fuldkomne fravær af våben. Hvor er tårnet med det maskingevær, der skal sidde på taget af køretøjet? Hvis man ikke ved det hjemmefra eller ser fotografiet på planchen om det oprindelige angreb, kunne man tro, vognen havde været ude at promenerer for fornøjelsen. I hele udstillingen opsporede denne anmelder i alt tre skydevåben; ét fastlænket i sangaren og to plus et magasin udstillet i en montre sammen med en soldats autentiske, komplette udrustning. Desuden tre afladerør.

Hvor er i det hele taget den krig, det hele skulle forestille? Bortset fra vraget af Eaglen er de eneste fjendtligheder, man møder, en lille film, der vises i lerhuset i et hjørne af udstillingen. Her danner et beskedent, afghansk interiør rammen om en storskærm, hvor optagelser viser en familie, der kryber sammen i et rum under et højtsiddende vindue. Om klippet er konstrueret, er ikke nemt at vide; en kvikt udseende otte-ni-årig pige er i hvert fald både munter og drillende, mens hendes nydeligt klædte far taler til interviewereren, og maskinpistoler knalder løs på lydsiden. Filmen er ukommenteret og må derfor tages for udstillernes oprigtige bud på sandheden.

DET systematiske fravær af virkelige våben skyldes antagelig Kulturministeriets direktiv til Tøjhusmuseet om generelt ikke at udstille våben, der kan anvendes med nutidig ammunition. Vi er kommet dertil, at museets samlinger er en sikkerhedsrisiko. Men våbenløsheden henleder opmærksomheden på udstillingens gennemgående spørgeretning; den interesserer sig ikke for krig. Den minder om den type tv-reportager, hvor man fokuserer på de ubekvemme forhold og savnet af familien, men trøster sig med, at soldaterne har bagemaskiner og en satellittelefon for hver 30 mand. Eller de efterhånden talløse bøger, hvis angivelige ærinde er at overbevise offentligheden om, at soldater er mennesker.

Hvis man kom til udstillingen for at få at vide, hvad det hele gik ud på, kunne man gå hjem med en fornemmelse af, at der var tale om en enestående primitiv sommerlejr, unge mænd som en slags straf var

sendt ud på. Men det særlige ved at være udsendt til Afghanistan er jo ikke, at der mangler træk-og-slip. Det særlige er, at der døgnnet rundt er nogen, der prøver at slå én ihjel, mens man til gengæld selv lejlighedsvis slår nogen ihjel. Og at det hele tjener et formål.

Alt dét er der ikke noget om, før man når til slutningen af udstillingen, hvor de døde og hårdt sårede har en væg og flere informationsskærme.

Det bidrager snarest til den ejendommelige illusion, at hele felttoget i Afghanistan er en slags ulykke, nogle unge mennesker er kommet ud i.

Det er mærkeligt og forstemmende, at netop Tøjhusmuseet, der rummer Danmarks arsenaler fra 5-600 års krige, danner rammen om sådan en fortrængningshistorie. Heldigvis har man i forbindelse med udstillingen udgivet en storartet bog med samme navn (anmeldes næste uge i *Bøger*, red.), hvor Afghanistans historie - og derfor et utal af krige - behandles kompetent og vidende. Hvor vi får forklaret, hvordan det er gået til, at danske soldater kæmper i det fjerne land, og hvor nutidens afghanske samfund, den politiske udvikling og krigens strategiske mål og taktiske detaljer bliver beskrevet og kommenteret.

Desuden har Den Fjerne Krig en hjemmeside med masser af bonusstof. Og lykkeligvis er udstillingens atmosfærefyldte indretning sådan, at man varmt kan anbefale både kvinder og mænd, voksne og børn at bruge efterårsferien på at opleve, hvordan det var i Armadillo/Budwan, Helmandprovinsen, Afghanistan i 2010.